

**A KISZOMBORI
NEPOMUKI SZENT JÁNOS
SZOBOR GLÓRIÁJÁNAK
REKONSTRUÁLÁSA**

A village house also known as a 'kumbha' (water pot) is built with mud and thatched roof. The structure is built on a raised platform to protect it from floods.

Nepomuki Szent János 1350 körül született a dél-csehországi Nepomukban. Idővel a prágai Szent Vitus székesegyház kanonokja lett. A legenda szerint Zsófia királyné gyóntatója volt. A gyónási titkot IV. Vencel királlyal szemben is megőrizte, aki ezért 1393-ban megkínóztatta, és a Moldvába ölette. Őt ragyogó csillag segített holtteste felkutatásában.

Az addig is szentként tisztelt Nep. Szt. Jánost 1729-ben avatták szentté, s ettől kezdve számos szobrát állították föl, elsősorban hidakon. A gyónási titok, a jezsuita rend, a haldoklók és a vízen veszélybe jutottak védőszentje.

Kiszombort is gyakran veszélyeztette a Maros vize, ezért állítottak neki szobrot.

Kissé hányatott sors jutott ennek a szép, kecses, festett, barokk szobornak. Eredetileg föltehetően a Nagyszentmiklósi út mellett állt egy nagyméretű védőépület alatt. Nem egészen érthető okok miatt 1938-ban az új Szent István-szobor felállítása miatt áthelyezték a Tiborkúria közelébe egy új védőépület alá, majd 1976-ban a főtéri bontások és építkezések miatt innen is távoznia kellett. A védőépületet is lebontották, a szobrot a templom előterében helyezték el, itt többször megrongálták. 1997-ben, a község fennállásának 750. évfordulóján állították fel ismét az első ártézi kút fölé.

Fájdalom, hogy a csillagos glóriája - a templom előterébe való elhelyezést követően - eltűnt. Rekonstruálása azonban lehetséges, ugyanis a régi fényképek ezt lehetővé teszik. Egyszerű arányítással megállapítható, hogy átmérője jó megközelítéssel 37 cm volt. A szobortestbe való bekötése jól látható a fényképeken: egy, a gerinc vonalából kiálló, függőleges fémrúdra rögzítették. Különösen oldalnézetből, ez nem föltétlenül kellemes látvány, ezért szerencsésebbnek tartanám ezt a rudat kihagyni, és közvetlenül a kapucni domborulatába bekötni.

A csillagok pontos alakja nem vehető ki a képekről. Segítségét nyújthat a közeli, apátfalvi Nep. Szt. János-szobor glóriája. Némi változtatással ebből indultam ki. Célszerű bronzból kivitelezni.

A glória rekonstrukciós kísérletén túl fölvethető a szobor kapcsán néhány további kérdés:

- Mikor készülhetett a szobor?
- Hol állhatott eredetileg?
- A szobor anyaga...
- Festett volt-e mindig?
- A vaskereszt szövege...

A templom Historia Domusa szerint: „Anno 1815 die 16. Maii per Antonium Dombó qua Parochum localem benedicta est lapidae statua S. Ioannis Nepomuceni...” Azaz: „1815. május 16-án Dombó Antal helyi plébános megáldotta Nep. Szt. János kőszobrát...”

Ez a szobor első írásos említése.

Egy későbbi bejegyzésben olvashatjuk: „...de egy régi térképen már 1805-ben szerepel...” Ez a térkép nem azonos az 1805-ös birtokosztály térképével, mert ott a szobor nem látható.

Valószínű, hogy egy lappangó vagy elveszett térképről van szó.

A főnti latin szöveg így folytatódik: „...per Spectabiles Dominos Ioannem, Aloysium et Carolum Oexel Compossessores iam ante aliquot annos erecta.” Vagyis: „...tekintetes Oexel János, Alajos és Károly közbirtokos urak által már néhány éve állíttatott...” (Ti. a szobor!) Nem tudni, hogy mit jelenthet ez a néhány év...

Rónay Elemér családtörténeti krónikájában ezt írja: „Nem tudom megmondani, hogy a Nep. Szt. János szobor mikor és ki által állíttatott fel. Az 1805. évben rajzolt térképen már rajta van, valószínű, hogy mielőtt Mátyás Zombort megvásárolta, már állt.” Ez azt jelenthetné, hogy szobrunk 1781-ben valahol, valamilyen formában már Zomboron volt.

Nem tudjuk, hogy Rónay Elemér mire alapozva valószínűsíti ezt a dátumot, mint ahogy az sem érthető, hogy miért hagyja figyelmen kívül a Historia Domus állítását, miszerint éppen az ő ősei állíttatták a szobrot 1815 előtt néhány évvel...

Ugyancsak az előbbi Historia Domus-szöveg veti föl a következő kérdést is: hol állhatott eredetileg a szobor?

Ha az Oexelek 1815 előtt néhány évvel állíttatták, miért kellett 1815. május 16-án megáldani?

Azt tudjuk, hogy Nep. Szt. János ünnepe május 16-án van. Lehet, hogy ez alkalomból történt volna az áldás? Ezt azonban miért jegyezték föl a Historia Domusban? Esetleg a szobrot egy

új helyen állították föl? Ez az új hely már a Nagyszentmiklósi út mellett volt? Vagy már korábban is itt állt a szobor, csak valamiért (rongálódás?) fölújították, s ezért áldotta meg Dombó plébános?

Annyi azonban bizonyosra vehető, hogy egy 1850-es években készült térképen egy nagy piros kör a Nagyszentmiklósi út mellett a szobrot jelöli. (Megjegyzendő, hogy az 1876-ban készült, igen részletes térképen nem szerepel a szobor...)

Összegezve az alábbi dátumok és események merülnek fel a szobor kapcsán:

- 1781 (előtt) „A templomtéren levő iskola is megvolt már akkor, sőt a Nep. Sz. János szobra is.” (Rónay Elemér családtörténete)
- 1805. Egy régi – nem ismert – térképen állítólag jelölték a szobrot. (Hist. Dom.)
- 1815 előtt néhány (?) évvel állíttatta Oexel János, Alajos és Károly. (Hist. Dom.)
- 1815. május 16-án a szobrot megáldotta Dombó Antal plébános. (Hist. Dom.)
- 1823. A későbbi (1938-as) védőépület vaskeresztjén olvasható évszám.
- 1850-es években készült térképen a Nagyszentmiklósi út mellett jelölik. (?)
- 1910 előtti években (századfordulón) készített térképen a Nagyszentmiklósi út mellett áll a védőépület és a szobor.
- 1920-as évek fotóin ugyancsak a Nagyszentmiklósi út mellett látjuk a védőépületet és a szobrot.
- 1938. – áthelyezik a Rónay Tibor-kúria mellé, új védőépületet emelnek fölé.
(rongálások)
- 1976. Lebontják a védőépületet, a szobrot a templom előterébe helyezik. (rongálások)
- 1980-as évek elején készült fotón a templom előterében látjuk a szobrot. A glória még megvan!
- 1997. Új védőépület alá, a templom előtti térre kerül. (Szent János-kút)

Vannak tehát bizonytalanságok a szobor datálását illetően, s mindaddig, amíg föl nem bukkan valahonnan egy minden kétséget kizáró bizonyíték erre nézve, maradnak a találgatások, feltételezések.

Mint részemről pl. a következő:

A XVIII. század második felében – úgy tűnik – pozitív változások mennek végbe a faluban. Még 1744-et írunk, amikor a XII-XIII. század fordulója táján épített rotundán javításokat végeznek, és megbontva annak nyugati karóját, hozzáépítenek egy 10 öl hosszúságú, fatornyos templomot. A rotunda az új templom szentélye lett. 1776-ban ezt a templomot lebontják, s annak helyén 1777-ben egy új, barokk templomot emelnek. Minden bizonnyal ekkor festik a rotunda-szentély boltozatára a nemrégiben feltárt, kissé naiv bájú, szín- és formagazdag barokk freskókat.

Ebbe a korba és izlésvilágba lehet beágyazni a hasonló jegyekkel bíró Szent János-szobrunkat is. Tehát nem lepődnek meg, ha egyszer Rónay Ernő állítása nyerne bizonyítást, miszerint: „A templomtéren levő iskola is megvolt már akkor, sőt a Nep.Sz. János szobra is.” (Ti. 1781 előtt!)

Talányos a szobor anyaga is. „...lapidae statua...” – írja a Hist. Domus, vagyis kőszobor. Inkább valamilyen „műkö”-féle lehet. Laboratóriumi anyagvizsgálata jelenleg is folyik. Valószínűsíthető, hogy valamilyen ragasztóanyaggal megkötött, fehér agyagról van szó.

Ha ez igazolást nyerne, föltételezhetnénk, hogy esetleg öntéssel is készülhetett a szobor, s így a sokszorosítás lehetősége sem kizárható. Vagyis akár hasonmásai is lehetnek szűkebb-tágabb környezetünkben, amelyek segítségünkre is lehetnének a további kutatásban.

Alapvető szokás, hogy a szobor talapzatán rögzítünk információkat: pl. az állítató nevét, a felállítás idejét, stb. Nagy kár, hogy az eredeti talapzat megsemmisült valamelyik áthelyezés során, s ez sem lehet segítségünkre. Ha a szobrunknak mégis lennének „hasonmásai”, ráadásul talapzatostól, esetleg pontosabb írásos dokumentációval a háttérben, közelebb juthatnánk a datálást illetően.

„... lapidae statua...” – kőszobor. Nem írja a Historia Domus, hogy festve lett volna...

Az 1976-os épületbontások után a téglatörmelékéből előkerült egy vasból kovácsolt kereszt, amely – ez jól látható a fotókról – eredetileg a védőépület tetején állt. (Hogy a Nagyszentmiklósi úti, korábbi épületen ez a kereszt volt, vagy hogy egyáltalán volt-e a tetőn kereszt, a régebbi fényképekről nem lehet megnyugtatóan megállapítani.)

A lóherevégű kereszt vízszintes szárán bevésett évszám olvasható, azt követően egy aligha értelmezhető szám- és betűsor látható:

A Nep. Szt. János-szobrokon olykor egy latin felirat is olvasható: Tacui. (Hallgattam)
Bármilyen is legyen majd a fenti kérdésekre a válasz, az itt élők számára rejtélyeivel együtt is
becses marad ez a törékeny kis szobor.

Addig is – mint valami gyónási titokról – mélyen hallgat a múlttól.

Borsi Sándor
szobrászművész

Kiszombor, 2013. március 09.

Források:

Kiszombor története (Szerk.: Marosvári Attila

Historia Domus, kiszombori Római Katolikus Plébániahivatal

A keresztény művészet lexikona

Kiss Mária Hortensia: Kiszombor története

Rónay Elemér, Gilicze János, Marosvári Attila: A Zombori Rónay család története

Képek jegyzéke:

1. A barokk templom és a Nep.Szt. János- kápolna a századforduló utáni években
Kiss Mária H.: Kiszombor története képanyagából
 2. A Nep.Szt.János- szobor a Nagyszentmiklósi út mellett az 1920-as években
Kiszombor története, I./374.o. Eredeti kép: Rónay Tamásné Kákóczky Ilona tul
 3. Az új templom és Nep.Szt.János szobra az 1930-as években
Kiszombor története, I./425.o. Eredeti kép: Szilágyi Imre gyűjt.
 4. Nep.Szt.János szobra a Rónay Tibor- kúria mellett az 1960-as években
Kiszombor története, II./194.o. Eredeti kép: MNM Történeti fényképtár
 - 5-8. A Nep.Szt.János – szobor a Róna Tibor- kúria mellett
Historia Domus, kiszombori Római Katolikus Plébániahivatal
- A többi fotó és rajz: Borsi Sándor

A barokk templom és a Nep. Szent János-kápolna
a századforduló utáni években

A Nep. Szent János-szobor a Nagyszentmiklósi út
mellett az 1920-as évek elején

